

موضوع کتاب و کتابت در رشد حیات اجتماعی تأثیر بسزایی دارد. روح یک جامعه در پرتو این مهم بارور می شود و به همین دلیل میراث فرهنگی و تمدن اسلامی همیشه مملو از کتابهای بزرگانی است که افتخار جامعه بشری بوده و همه همت اولیای دین اسلام بر این بوده است که بندگان خدا را به سوی روشنایی کتاب رهنمون شوند. چنانکه کلام الهی با توجه به قلم آغاز شده: (علم بالقلم) و در جایی دیگر می فرماید: (ن و القلم و ما یسطرون).

تجربه جهانی نشان می دهد که رشد و توسعه تمدنها، ریشه در رشد فکری و فرهنگی هر جامعه دارد و بدون رشد فرهنگ کتابخوانی در جوامع، نمی توان به رشد هیچ تمدنی دل خوش کرد. باید تأکید کرد که علیرغم رشد رسانه های گوناگون جمعی تاکنون هیچ رسانه ای نتوانسته است نقشی را که کتاب در رشد تمدنها داشته است، ایفا نماید. وقتی جهل و بیخبری، جامعه ای را از پای در آورد، یا شبههها ذهن جوانان را فلج کند، بدون شک یکی از مهم ترین کارهایی که می تواند آفت جهل را بزدايد، مطالعه است و آنچه می تواند شبهه های ذهنی را دفع کند و ایمان و اطمینان را به قلبها باز آورد، کتابخوانی است. گرفتاران در چنبره پرسشها و محاصره شدگان در میان انبوه شبههها، می توانند برای استمداد فکری به کتابخانه مراجعه کنند و از آنجا نیرو گیرند و به جنگ شبههها بروند و پاسخی در برابر القانات و شبهه افکنی های دیگران بیابند.

اهمیت کتاب و کتابخوانی در رشد فرهنگ زندانیان

مرکز تحقیقات کاربردی علوم اسلامی

تهیه و تنظیم / مهدی تقی زادگان

جایگاه کتاب و کتابت در آموزه های دینی

دانش اندوزی و کتاب خوانی در اسلام، از جایگاه والا و شأن عالی برخوردار است. روایت‌های گوناگونی از پیامبر خدا و ائمه معصومین علیهم‌السلام، موجود است که پیروان دین مبین اسلام را به دانش ورزی و کتاب خوانی توصیه و سفارش فرموده‌اند. پیشوایان دینی ما هم مسلمانان را به حفظ و نگهداری کتاب‌ها توصیه فرموده و از این رهگذر، اهمیت فرهنگ مکتوب را به مردم یادآور شده‌اند. از جمله در حدیثی می‌خوانیم که امام حسن مجتبی علیه‌السلام فرزندان و برادرزادگان خود را جمع کرد و درباره حفظ دانش و نوشتن آن، چنین سفارش فرمود: «شما کوچک‌ترهای قوم هستید و به زودی بزرگان قوم خواهید شد. پس دانش بیاموزید. هر کس از شما نتواند علم را حفظ کند و به خاطر بسپارد، آن را بنویسد و در خانه‌اش قرار دهد».

کتاب، معلمی ساده و صمیمی و همواره در دسترس است که بی ادعا و بی تکلف، آنچه دارد، در اختیار ما می‌گذارد. مطالعه، چنانچه با قصد خالص صورت پذیرد، عبادتی بزرگ به شمار می‌آید. انس با کتاب، در حقیقت، حضور در پیشگاه اندیشمندان و فرزندان زمان‌های گوناگون است.

صفحات کتاب، معابد اهل علم و محراب‌های پاک دانشجویی و دانش آموزی است. هر کس با کتاب و مطالعه بیگانه است، غریب و بی مونس است. کتاب، می‌تواند در راه شکوفایی و بالندگی افراد و جوامع، نقش بنیادین ایفا کند و به مطالعه کننده، در شناخت سره از ناسره، کمک رساند. به خاطر همین نقش سازنده کتاب در امور فردی و اجتماعی است که حضرت امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «کتاب‌های‌تان را خوب نگهدارید که در آینده به آنها نیاز خواهید داشت».

رهبر معظم انقلاب درباره وضعیت کتاب و کتاب‌خوانی در کشور، درد دل‌ها و رهنمودهایی دارد که راه‌گشا و شنیدنی است. ایشان در این زمینه می‌فرمایند: «من هر زمانی که به یاد کتاب و وضع کتاب در جامعه خودمان می‌افتم، قلباً غمگین و متأسف می‌شوم. این به خاطر آن است که در کشور ما به هر دلیلی که شما نگاه کنید، باید کتاب اقلاً ده برابر این میزان، رواج و توسعه و حضور داشته باشد».

اگر به دلیل پرچمداری تفکر اسلامی و حاکمیت اسلام به حساب بیاورید، این معنا صدق می‌کند؛ چون اسلام به کتاب خواندن و نوشتن، خیلی اهمیت می‌دهد. اگر هر متصنی به بیانات نبی مکرم اسلام و ائمه علیهم‌السلام و پیشوایان اسلام نگاه کند و ببیند که اینها در چه زمانی به کتاب و کتاب خوانی دعوت می‌کردند و فرا می‌خواندند، همه افسانه‌ها از ذهنش شسته خواهد شد».

کتاب و کتابت در کشورهای توسعه یافته

کتاب و کتاب خوانی و میزان گرایش به مطالعه، امروزه یکی از شاخصهای توسعه به شمار می‌رود. گرچه کشورهای در حال توسعه نزدیک به ۸۰ درصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، اما کمتر از ۳۰ درصد کتابهای مصرفی جهان را تولید می‌کنند و کمتر از این نسبت نیز به کتابخوانی مشغول هستند، این در شرایطی است که کشورهای پیشرفته یا توسعه یافته که حدود ۲۰ درصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، ۷۰ درصد کتابهای مصرفی جهان را تولید می‌کنند. کشورهای اروپایی حدود ۱۵ درصد جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند، اما در سال ۱۹۹۰ بیشتر از نصف کتابهای مصرفی جهان را تولید کرده‌اند. اروپا در سال ۱۹۹۱ به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت خود، ۸۰۲ عنوان کتاب منتشر کرده است، اما در قاره آسیا در همین سال به ازای هر یک میلیون نفر آسیایی ۷۰ عنوان و در قاره آفریقا به ازای هر یک میلیون نفر آفریقایی فقط ۲۰ عنوان کتاب منتشر شده است.

مشکل کتاب در جهان سوم، تنها به کمبود تولید و نشر کتاب محدود نمی‌شود، مشکل اساسی این است که حتی اگر کتاب‌های زیادی هم در این کشورها منتشر شود، میزان افراد استفاده کننده از این کتابها (کتابخوانها) بسیار پایین است.

کارلایل، کتابخانه را «دانشگاهی برای همه» می‌نامد و برخی نیز به دلیل اهمیت فزاینده آن در پیشرفت حیات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی،

کتاب، می‌تواند در راه شکوفایی و بالندگی افراد و جوامع، نقش بنیادین ایفا کند و به مطالعه کننده، در شناخت سره از ناسره، کمک رساند. به خاطر همین نقش سازنده کتاب در امور فردی و اجتماعی است که حضرت امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «کتاب‌های‌تان را خوب نگهدارید که در آینده به آنها نیاز خواهید داشت».

کتابخانه عمومی را به قلب جامعه تشبیه کرده و زندگی افراد را بدان وابسته دانسته‌اند.

جایگاه کتاب و کتابخوانی در زندان

خوشبختانه در سالهای اخیر وضعیت مطالعه در زندانهای کشور به همت مسئولین فرهنگی زندانها روند رو به رشدی گرفته است ولی سوالی که در اینجا مطرح میشود اینست که زندانیان علی‌الخصوص با توجه به نوع جرائم ارتكابی به چه کتابهایی علاقه بیشتری دارند و چه کتابهایی در زندان در اولویت مطالعه می‌باشند تا مسئولین مربوطه بر اساس نیازسنجی و به منظور جلوگیری از صرف هزینه های هنگفت در خصوص خرید کتابهایی که چندان مقبولیتی در بین زندانیان ندارند یا کمتر از آنها استفاده می‌شود چاره ای بیندیشند. در همین راستا تحقیقی در خصوص وضعیت مطالعه در زندان بر روی ۲۰۲ نفر زندانی که در مدت یکماه به کتابخانه زندان مرکزی بوشهر مراجعه نموده اجرا شده که ماحصل آن در زیر ارائه می‌گردد.

جدول شماره ۱: میزان مراجعه افراد بر اساس نوع جرم به کتابخانه

نوع جرم	قتل عمد	مواد مخدر	سرقت	مالی	آدم ربایی	درگیری	سایر جرائم
تعداد مراجعه کننده بر اساس نوع جرم	۷۰	۶۹	۲۵	۱۳	۱۱	۵	۹
درصد	۳۵درصد	۳۴درصد	۱۲ درصد	۵/۶ درصد	۵/۵ درصد	۵/۲ درصد	۵/۴ درصد

همانگونه که در جدول شماره یک مشاهده می‌شود بیشترین تعداد مراجعه کنندگان به تفکیک جرائم قتل عمد - مواد مخدر - سرقت - مالی - آدم ربایی - درگیری و سایر جرائم می‌باشند.

جدول شماره ۲: میزان مطالعه کتابهای مختلف در بین جرائم

نوع کتاب	رمان	تاریخی	مذهبی	روانشناسی	شعر	علمی	هنر	جمع
قتل (نفر)	۳۷	۱۱	۹	۵	۴	۳	۱	۷۰
درصد	۵۳	۱۶	۱۳	۷	۶	۴	۱	۱۰۰

همانگونه که مشاهده می‌کنید از مجموع ۷۰ نفر افرادی که با جرم قتل به کتابخانه زندان مراجعه نموده اند ۳۷ نفر معادل ۵۳ درصد کتابهای رمان، ۱۱ نفر معادل ۱۶ درصد کتابهای تاریخی، ۹ نفر معادل ۱۳ درصد کتابهای مذهبی، ۵ نفر معادل ۷ درصد کتابهای روانشناسی، ۴ نفر معادل ۶ درصد کتابهای شعر، ۳ نفر معادل ۴ درصد کتابهای علمی، ۱ نفر معادل ۱ درصد کتابهای هنری را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

نوع کتاب	رمان	علمی	مذهبی	روانشناسی	تاریخی	شعر	هنر	جمع
مواد مخدر (نفر)	۵۱	۶	۴	۴	۲	۱	۱	۶۹
درصد	۷۳	۷/۸	۸/۵	۸/۵	۹/۲	۵/۱	۵/۱	۱۰۰

از مجموع ۶۹ نفر افرادی که با جرم مواد مخدر به کتابخانه مراجعه نموده اند ۵۱ نفر معادل ۷۳ درصد کتابهای رمان، ۶ نفر معادل ۸/۷ درصد کتابهای علمی، ۴ نفر معادل ۵/۸ درصد کتابهای مذهبی، ۴ نفر معادل ۵/۸ درصد کتابهای روانشناسی، ۲ نفر معادل ۲/۹ کتابهای تاریخی، ۱ نفر معادل ۱/۵ درصد کتابهای شعر و ۱ نفر معادل ۱/۵ درصد کتابهای هنری را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

نوع کتاب	رمان	مذهبی	شعر	علمی	هنر	تاریخی	روانشناسی	جمع
سرقت (نفر)	۱۱	۴	۴	۳	۲	۱	۰	۲۵
درصد	۴۴	۱۶	۱۶	۱۲	۸	۴	۰	۱۰۰

از مجموع ۲۵ نفر افرادی که با جرم سرقت به کتابخانه زندان مراجعه نموده اند ۱۱ نفر معادل ۴۴ درصد کتابهای رمان، ۴ نفر معادل ۱۶ درصد کتابهای مذهبی، ۴ نفر معادل ۱۶ درصد کتابهای شعر، ۳ نفر معادل ۱۲ درصد کتابهای علمی، ۲ نفر معادل ۸ درصد کتابهای هنری، ۱ نفر معادل ۴ درصد کتابهای تاریخی را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

نوع کتاب	جرم	رمان	مذهبی	هنر	تاریخی	علمی	روانشناسی	شعر	جمع
مالی (نفر)	۵	۲	۲	۲	۲	۱	۱	۰	۱۳
درصد	۳۸	۵/۱۵	۵/۱۵	۵/۱۵	۵/۱۵	۵/۷	۵/۷	۰	۱۰۰

از مجموع ۱۳ نفر افرادی که با جرم مالی به کتابخانه زندان مراجعه نموده اند ۵ نفر معادل ۳۸ درصد کتابهای رمان ، ۲ نفر معادل ۱۵/۵ درصد کتابهای مذهبی ، ۲ نفر معادل ۱۵/۵ درصد کتابهای هنری ، ۲ نفر معادل ۱۵/۵ درصد کتابهای تاریخی ، ۱ نفر معادل ۷/۵ درصد کتابهای علمی ، ۱ نفر معادل ۷/۵ درصد کتابهای روانشناسی را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

نوع کتاب	جرم	رمان	مذهبی	هنر	تاریخی	شعر	روانشناسی	علمی	جمع
آدم ربایی (نفر)	۸	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱۱
درصد	۷۲	۹	۹	۹	۰	۰	۹	۰	۱۰۰

از مجموع ۱۱ نفر افرادی که با جرم آدم ربایی به کتابخانه مراجعه نموده اند ۸ نفر معادل ۷۲ درصد کتابهای رمان ، ۱ نفر معادل ۹ درصد کتابهای مذهبی ، ۱ نفر معادل ۹ درصد کتابهای هنری ، ۱ نفر معادل ۹ درصد کتابهای روانشناسی را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

نوع کتاب	جرم	رمان	علمی	مذهبی	روانشناسی	شعر	تاریخی	هنری	جمع
سایر جرائم (نفر)	۹	۲	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱۴
درصد	۶۴	۱۴	۷	۷	۷	۷	۰	۰	۱۰۰

از مجموع افرادی که تحت عنوان سایر جرائم به دلیل کم بودن تعداد افراد ۹ نفر معادل ۶۴ درصد کتابهای رمان ، ۲ نفر معادل ۱۴ درصد کتابهای علمی، ۱ نفر معادل ۷ درصد کتابهای مذهبی، ۱ نفر معادل ۷ درصد کتابهای روانشناسی ، ۱ نفر معادل ۷ درصد کتابهای شعر را برای مطالعه انتخاب نموده اند.

جدول شماره ۳: میزان مطالعه کتابهای مختلف توسط مددجویان ندامتگاه مرکزی بوشهر

کتاب	جرم	رمان	مذهبی	علمی	شعر	روانشناسی	تاریخی	هنر
قتل عمد	۳۷	۹	۳	۴	۵	۱۱	۱	
مواد مخدر	۵۱	۴	۶	۳	۴	۴	۰	
سرقت	۱۱	۴	۳	۴	۰	۱	۲	
مالی	۵	۲	۱	۰	۱	۲	۲	
آدم ربایی	۸	۱	۰	۰	۱	۰	۱	
سایر جرائم	۹	۱	۲	۱	۱	۰	۰	
جمع	۱۲۱	۲۱	۱۵	۱۱	۱۰	۱۸	۶	
درصد	۵۹	۱۰/۴	۷/۴	۵/۴	۴/۹	۸/۹	۲/۹	

همانگونه که مشاهده می شود ۱۲۱ نفر از افراد مراجعه کننده معادل ۵۹ درصد کتابهای رمان را برای مطالعه انتخاب نموده اند ، ۲۱ نفر معادل ۱۰/۴ درصد کتابهای مذهبی ، ۱۵ نفر معادل ۷/۴ درصد کتابهای علمی ، ۱۱ نفر معادل ۵/۴ درصد کتاب شعر ، ۱۰ نفر معادل ۴/۹ درصد کتابهای روانشناسی ، ۱۸ نفر معادل ۸/۹ درصد کتابهای تاریخی و ۶ نفر معادل ۲/۹ درصد کتابهای هنری را برای مطالعه انتخاب کرده اند.

نتیجه گیری

با توجه به نتایج بدست آمده از تحقیق فوق نتیجه گرفته می شود که مسئولین ذیربط در کلیه زندانهای کشور جهت جلوگیری از صرف هزینه های هنگفت در خصوص خرید کتاب ابتدا نیاز سنجی نموده و بعد در خصوص خرید کتاب اقدام نمایند.